

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	1492
Land:	Irak
Kilde:	Landinfo
Titel:	Irak: Risiko forbundet med kritikk i sosiale medier mot maktpersoner eller -instanser
Udgivet:	6. januar 2023
Optaget på baggrundsmaterialet:	2. juni 2023

Irak: Risiko forbundet med kritikk i sosiale medier mot maktpersoner eller -instanser

- Risikerer aktivister og journalister å bli utsatt for vold og/eller andre reaksjoner dersom de ytrer seg kritisk om politikere, militæret, væpnede grupper eller andre maktpersoner eller -instanser i sosiale medier?
- Er kvinner og menn like utsatte for sanksjoner dersom de ytrer seg kritisk på sosial medier?
- Er risikoen den samme for «vanlige» personer, altså ikke kjente aktivister eller journalister?

Innledning

Denne responsen søker å gi svar på hvorvidt personer i Irak som ytrer seg kritisk på sosiale medier om myndigheter, politikere, væpnede grupper (herunder Iran-nære grupper) og andre maktpersoner, risikerer å utsettes for vold og/eller andre alvorlige reaksjoner. Responsen ser videre på hvem som kan rammes: hvorvidt aktivister og journalister rammes, om kvinner er mer eller mindre utsatte enn menn, og om også det som kan kalles «vanlige» brukere av sosiale medier rammes.

Hvem som utgjør aktivister, og ikke minst hva som menes med begrepet «vanlige» brukere, diskuteres kun kortfattet i denne responsen. Helt kort er intensjonen å skille mellom politiske engasjerte aktivister – som er kjent som dette i offentligheten – og personer som ikke er kjent som aktivister, men som fremmer kritikk mot myndighetspersoner på sosiale medier. Formålet er å si noe om hvorvidt «alle» kan rammes dersom de er kritiske på nett. Det er imidlertid vanskelig å trekke et klart skille, ikke minst gitt manglende beskrivelser i tilgjengelige kilder. Dette er et forbehold det er viktig å ta med når responsen leses.

Videre søker ikke responsen å gi et svar på hvor en eventuell grense går for hva som kan sies – av hvem og om hvem – før det gjør avsenderen utsatt for sanksjoner. Derimot oppgis noen temaer som anses å kunne skape reaksjoner, og det vises også til ulike aktører som har stått bak eller beskyldes for å ha stått bak vold og andre reaksjoner mot kritikere.

Målrettede angrep og andre reaksjoner mot aktivister og journalister

Siden omfattende protester brøt ut i Irak i oktober 2019, har det funnet sted en rekke målrettede angrep mot aktivister og journalister. Ifølge FN-operasjonen i Irak, United Nations Assistance Mission for Iraq (UNAMI), fant det mellom 1. oktober 2019 og 15. mai 2021 sted 48 registrerte tilfeller av forsøkte eller gjennomførte drap på demonstranter og aktivister (UNAMI 2021, s. 4). I en artikkel i The Washington Post fra mai 2021, siteres Iraks menneskerettighetskommisjon på at 81 drapsforsøk rettet mot aktivister og journalister har funnet sted siden oktober 2019, og at 34 personer har blitt drept (Loveluck & Salim 2021).

Dette er vel å merke målrettede angrep mot spesifikke personer, og kommer i tillegg til de som ble drept og skadet av sikkerhetsstyrker og andre væpnede aktører mens de deltok i demonstrasjoner. Opp mot 600 personer ble drept under protester i Irak mellom oktober 2019 og mars 2020,¹ og opp mot 20 000 personer ble skadet (Rwanduzy 2020; U.S. Department of State 2020, s. 20).

Så langt har svært få blitt stilt til ansvar for angrepene, og de som står bak slipper tilsynelatende i det store og det hele unna (Landinfo 2021, s. 6-7). Dette betyr imidlertid ikke at det ikke er kjent hvem de ansvarlige er. Som beskrevet i responsen [Irak: Målrettede angrep på demonstranter, journalister og andre kritikere](#) fra 2021, indikerer en rekke kilder at Iran-nære militser, i særdeleshet Kata'ib Hizballah, samt Muqtada al-Sadrs milits Saraya al-Salam, står bak angrepene. Dette er dog noe få snakker høyt om, fordi man da selv risikerer å bli angrepet (Landinfo 2021, s. 4-6).

Ovennevnte grupper – i særdeleshet Kata'ib Hizballah og Saraya al-Salam – trekkes frem i en artikkel fra The Tahrir Institute for Middle East Policy som tar for seg hvordan væpnede grupper benytter sosiale medier for å fremsette trusler mot aktivister og journalister. I artikkelen hevdes det at de væpnede gruppene gjennom videoer og tekstinlegg truer enkeltpersoner og publiserer deres adresser, og at de direkte eller indirekte oppfordrer sine følgere til å sette truslene ut i livet. Det hevdes videre at gruppene publiserer lister over personer som skal rammes, i artikkelen omtalt som «hit lists» (Shea & al-Hassani 2021).

Aktivister og journalister risikerer også andre, alvorlige reaksjoner. UNAMI skriver i en rapport fra mai 2020 at de har bekreftet at 123 aktivister og demonstranter ble kidnappet mellom oktober 2019 og mars 2020, og peker på

¹ Ulike kilder opererer med noe ulike tall. FN-operasjonen i Irak, UNAMI, viste i mai 2020 til 490 bekreftet drepte, og 7 783 bekreftet skadde. De er imidlertid klare på at det reelle tallet antakeligvis er høyere (UNAMI 2020, s. 2). Den irakiske menneskerettighetskommisjonen (IHCHR) meldte i februar 2020 at 528 personer hadde blitt drept (Rwanduzy 2020). Amnesty International meldte på sin side i januar 2020 at over 600 personer hadde blitt drept (Amnesty International 2020).

irakiske sikkerhetsstyrker og «militser» står bak (UNAMI 2020, s. 2). «Militser» i denne sammenheng et begrep som i Irak viser til væpnede grupper i folke-mobiliseringsstyrkene, herunder Iran-nære grupper samt Saraya al-Salam.

Også journalister har blitt og blir stadig kidnappet i Irak, og elleve journalister var per desember 2022 fortsatt i fangenskap ifølge Reporters without Borders (RSF) (RSF 2022, s. 20). Den irakiske menneskerettighetskommisjonen (IHCHR) viste i februar 2020 til at over 2800 aktivister og demonstranter hadde blitt arrestert under protestene siden oktober 2019 (Rwanduzy 2020).

Freedom House viser i 2022-utgaven av sin årlige Freedom on the Net-rapport også til at kidnappinger er et utbredt problem. Kidnappinger kan i enkelte tilfeller lede til drap. Rapporten gir to eksempler hvor dette knyttes direkte til hva aktivister eller journalister har publisert i sosiale medier (Hamzoz & Abdulkareem 2022):

Kidnappings and assassinations are not uncommon. In July 2021, journalist Ali al-Makdam was kidnapped and physically assaulted in Baghdad. Before his kidnapping, al-Makdam had shared a Facebook post where blamed militias for the deaths and disappearances of Iraqi citizens. In October 2021, activist Haider Muhammad was found dead under suspicious circumstances. Prior to his death, Muhammad had questioned the integrity of the October 2021 elections on social media. According to local media, his murder was in relation to a specific Facebook post, which depicted supporters of some political parties as sheep, that he had shared a few days before his death.

I et møte med redaksjonen i den uavhengige avisen al-Mada i mars 2022 fikk Landinfo opplyst at journalister i Irak jevnlig mottar trusler, ofte fra væpnede grupper tilknyttet folkemobiliseringsstyrkene. Journalister kan videre bli trakassert av politi og sikkerhetsstyrker når de dekker demonstrasjoner, og risikerer også å bli anklaget for lovbrudd og bli stilt for retten dersom de publiserer kritiske artikler om myndighetene (Redaksjonen i al-Mada, møte i Bagdad mars 2022). Dette bekreftes av RSF, som skriver at kjente personer ofte saksøker journalister for æreskrenkelse i kjølvannet av kritiske artikler (RSF u.å.).

Hvorvidt aktivistene ble eller blir rammet for sin aktivitet offline eller online er ikke klart, men det er nærliggende å tro at det skyldes begge deler. Ulike sosiale medier har vært viktige for aktivistene for å mobilisere til protester (EASO 2020, s. 23), og det er generelt vanskelig å skulle trekke et klart skille mellom aktivisme offline og på nett. I ovennevnte artikkel om angrepene i The Washington Post kommer det frem at kritikk fremmet på sosiale medier, i hvert fall av aktivister selv, anses å være en årsak til at man kan bli rammet (Loveluck & Salim 2021):

Activists say they now think twice about criticizing the militias publicly. Many have left social media.

Hvem som utgjør «aktivister» i denne sammenhengen, er vanskelig å slå klart fast. De mest omtalte tilfellene, som eksempelvis drapet på Ihab al-Wazni (Ali 2021), dreier seg om det som later til å være godt kjente og helt sentrale aktivister lokalt, og i noen tilfeller også nasjonalt. De fleste angrepene har imidlertid fått begrenset omtale, og det er således vanskelig å si om dette dreier seg om kjente aktivister over tid, eller personer som har engasjert seg i protestene og således blitt kjent som aktivister.

Det synes i alle tilfeller klart at fremtredende, kjente aktivister som engasjerte seg i protestene i 2019 og 2020 later til å være utsatte (For mer om dette, se EASO 2020, s. 33-34; Landinfo 2021, s. 3-4). Samtidig understreker tilgjengelige kilder at også «vanlige» personer vil kunne rammes dersom de publiserer kritiske meldinger på sosiale medier, som beskrevet nedenfor.

Kvinner kan være mer utsatte enn menn

De målrettede angrepene mot aktivister og demonstranter rammet både kvinner og menn. I et av de mer omtalte angrepene ble eksempelvis de kjente aktivistene Hussein Adel Madani og Sara Madani (som er gift) drept i Basra i oktober 2019 (Loveluck & Salim 2019). I en artikkel på nettsiden til The Wilson Center skriver forfatteren at (Kaufman 2021):

Many female protesters living and protesting in Basra in 2019 and 2020 were met with attempted and successful assassinations.

De mest omtalte angrepene later dog til å være rettet mot menn. Hvorvidt dette skyldes at menn oftest angripes eller at angrep mot menn gis mer omtale, er ikke klart.

Samtidig melder kilder at kvinner kan være spesielt utsatte dersom de uttaler seg om politikk og samfunn og/eller inntar en fremtredende rolle online og offline, fordi dette kan oppfattes å bryte med tradisjonelle normer for kjønnsroller (Abdo 2022; Hamzoz & Abdulkareem 2022). I 2022-utgaven av Freedom on the Net skriver forfatterne følgende (Hamzoz & Abdulkareem 2022):

Gender-based online violence is common, and women are specifically at risk of offline violence in retaliation for their online content. According to a report from August 2021, between 75 and 80 percent of women have experienced offline domestic violence because of their social media activities.

I den tidligere nevnte artikkelen fra The Tahrir Institute for Middle East Policy skriver forfatterne at væpnede grupper tilknyttet folkemobiliseringsstyrkene, også spesielt søker å ramme kvinner på nett (Shea & al-Hassani 2021):

Gender also plays a dominant role in online abuse. Gendered character assassinations have targeted women by hijacking and distorting hashtags. Militia affiliates turned the popular trending hashtag *بناتك يا وطن* (“the homeland’s daughters”)—launched in solidarity with the February 13 women’s marches—into *عاهراتك يا وطن* (“the homeland’s whores”). Militias also fabricated baseless accusations online, alleging promiscuity at protest sit-ins and tents. Sexual defamation has dangerous consequences, especially for women and girls who are at risk of “honor killings.”

I 2018 ble Tara Fares, en fremtredende kvinne på sosiale medier i Irak, skutt og drept på åpen gate i Bagdad. Omtrent på samme tid ble tre andre kvinner som var svært aktive på nett også drept, deriblant kvinneverettighetsaktivisten Suad al-Ali. I en artikkel om drapene i The New York Times, fremgår blant annet følgende (Specia 2018):

Some say the recent deaths in Iraq of at least four prominent young women, including Ms. Fares — all of whom were seen as being outspoken or bucking the norms of a conservative society — is a worrying signal of a possibly coordinated campaign to silence them. Others believe the killing of Ms. Fares and the others may just have been random acts of violence in a country where safety is scarce after years of war.

Risikerer «vanlige» personer forfølgelse?

Organisasjonen Freedom House lanserte nylig sin 2022-utgave av den årlige rapporten «Freedom on the Net», som referert til ovenfor. Denne rapporten inneholder et eget kapittel om Irak. Sitatene nedenfor stammer alle fra denne rapporten, og således fra én og samme kilde. Freedom House er en velrenommert kilde, og svært mange forfattere som benytter et vidt kildetilfang, er involvert i arbeidet med Freedom House sine rapporter om internettfrihet.

I rapporten slår forfatterne utvetydig fast at det å kritisere myndigheter og/eller væpnede grupper på sosiale medier i Irak, kan innebære stor fare, og at man risikerer straffeforfølgelse eller å bli utsatt for press, vold eller i ytterste konsekvens å bli drept. I introduksjonen til Irak-kapittelet heter det blant annet som følger (Hamzoz & Abdulkareem 2022):

Iraq, including the Kurdistan region, is one of the most dangerous places for online journalists, activists, bloggers, and social media users.

(...)

Journalists and activists are frequently harassed and intimidated online, and they are at times subjected to physical violence—including assassinations—

by state and nonstate actors in reprisal for the content they post. Those who perpetrate physical attacks and assassinations often go unpunished.

Det kommer klart frem i rapporten at dette ikke bare gjelder aktivister og journalister, men også «vanlige» brukere av sosiale medier. Disse kan både rammes av rettslige reaksjoner fra myndighetene, eller av utenomrettslige sanksjoner fra myndigheter og væpnede aktører (Hamzoz & Abdulkareem 2022):

Many other journalists, activists, and ordinary internet users have been arrested and charged with defamation, often for criticizing political parties or the government.

Landinfo fikk i møte med redaksjonen i avisen al-Mada i Bagdad i mars 2022 gjengitt et eksempel på det førstnevnte, hvor en domstol i Basra skal ha utstedt en arrestordre på en professor som publiserte et kritisk innlegg om en væpnet gruppe på nett (Redaksjonen i al-Mada, møte i Bagdad mars 2022).

Faren for reaksjoner har naturlig nok skapt mye frykt, og ført til omfattende selvsensur (Hamzoz & Abdulkareem 2022):

Security forces routinely arrest internet users, and physical attacks against journalists, activists, and social media users due to their online activity are common. These violations, which have created an environment of fear, have forced many Iraqis to self-censor.

Rapporten er videre klar på at både myndigheter og andre aktører – inkludert væpnede grupper – driver omfattende overvåkning av hva som foregår på sosiale medier:

As the Iraqi communications landscape lacks oversight or sufficient regulation, technical experts believe that the state may possess the ability to monitor online activities. Militias – specifically Iran-backed groups – are likely able to conduct surveillance of their own.

Rapporten viser også til enkelte temaer som anses å kunne skape reaksjoner, deriblant omtale av korrupsjon. Rapporten gir imidlertid kun eksempler, og oppgir således ikke noen uttømmende liste over temaer som kan forventes å lede til voldelige eller andre reaksjoner:

Certain topics are known taboos. For example, users avoid commenting on government corruption, criticizing officials, or denouncing armed groups due to a credible fear of reprisals by the government, political parties, ethnic and sectarian forces, terrorist groups, or criminals – especially because the perpetrators of such abuses typically enjoy impunity.

Det spesifiseres ikke i rapporten om «vanlige» brukere i denne sammenheng først og fremst refererer til personer med et bredt nedslagsfelt, altså som har mange følgere, eller om det også inkluderer personer som i sosiale medier kun når et begrenset publikum.

Oppsummert: Risiko som følge av kritiske poster på sosiale medier

Som nevnt innledningsvis, gir ikke denne responsen svar på hvor grensen går for hva man kan si og ikke si på nett – og om hvem – før man risikerer å rammes av vold eller andre sanksjoner. Følgende punkter synes imidlertid klare:

- Å publisere kritikk av myndighetene, kjente politikere, politiske partier, væpnede grupper og andre maktpersoner og -instanser på sosiale medier gjør at man risikerer sanksjoner, herunder vold, kidnapping og i ytterste konsekvens å bli drept.
- Både kjente aktivister/journalister og «vanlige» brukere kan rammes.
- Myndighetene og andre væpnede aktører bruker ressurser på å overvåke hva som sies på sosiale medier.
- Væpnede grupper gjennomfører målrettede angrep mot enkeltindivider. De ansvarlige slipper i det store og det hele unna med dette, men ulike kilder indikerer at det like fullt er kjent hvem som står bak. Kildene peker Iran-nære grupper, i særdeleshet Kata'ib Hizballah, samt Muqtada al-Sadrs Saraya al-Salam.
- Kvinner som ytrer seg på nett, er spesielt utsatte, blant annet fordi dette kan oppfattes å bryte med tradisjonelle kjønnsrollemønstre.
- Temaer som kan skape reaksjoner, inkluderer blant annet korrupsjon.

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

Abdo, Genevive (2022, 29. november). Violence Against Women Permeates All Aspects of Life in Iraq. *Enheduanna*. Tilgjengelig fra <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/violence-against-women-permeates-all-aspects-life-iraq> [lastet ned 4. januar].

Ali, Sura (2021, 9. mai). Assassination of activist in Karbala sparks rage. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/090520212> [lastet ned 4. januar 2023].

Amnesty International (2020, 23. januar). *Iraq: Protest death toll surges as security forces resume brutal repression*. Beirut: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/01/iraq-protest-death-toll-surges-as-security-forces-resume-brutal-repression/> [lastet ned 12. august 2021].

EASO, dvs. European Asylum Support Office (2020, 9. oktober). *Iraq: The Protest movement and treatment of protesters and activists*. Valletta: EASO. Tilgjengelig fra https://easo.europa.eu/sites/default/files/publications/10_2020_EASO_COI_Report_Iraq_The_protest_movement_and_treatment_of_protesters.pdf [lastet ned 12. august 2021].

Hamzoz, Hayder & Abdulkareem, Assia (2022, 18. oktober). *Iraq - Freedom on the Net 2022*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra <https://freedomhouse.org/country/iraq/freedom-net/2022> [lastet ned 14. desember 2022].

Kaufman, Rachel (2021, 22. desember). *Women and Social Media: Key Drivers of Protest in Iraq*. Washington D.C.: The Wilson Center. Tilgjengelig fra <https://www.wilsoncenter.org/article/women-and-social-media-key-drivers-protest-iraq> [lastet ned 14. desember 2022].

Landinfo (2021, 27. august). *Irak: Målrettede angrep på demonstranter, journalister og andre kritikere*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2021/08/Landinfo-respons-Irak-Malrettede-angrep-pa-demonstranter-27082021.pdf> [lastet ned 13. desember 2022].

Loveluck, Louisa & Salim, Mustafa (2019, 3. oktober). Iraq is under curfew and Internet blackout as government tries to curb protests. *The Washington Post*. Tilgjengelig fra https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/iraq-under-curfew-and-news-blackout-as-government-wrestles-to-halt-protests/2019/10/03/dbf89288-e5a8-11e9-b7da-053c79b03db8_story.html [lastet ned 18. august 2021].

Loveluck, Louisa & Salim, Mustafa (2021, 12. mai). In Iraq, powerful militias assassinate protesters with impunity. *The Washington Post*. Tilgjengelig fra https://www.washingtonpost.com/world/iraq-militia-assassinations-fear/2021/05/12/501474c0-b1cc-11eb-bc96-fdf55de43bef_story.html [lastet ned 10. august 2021].

RSF, dvs. Reporters without Borders (2022, desember). *2022 Round-up. Journalists detained, killed, held hostage and missing*. Paris: RSF. Tilgjengelig fra https://rsf.org/sites/default/files/medias/file/2022/12/RSF_Bilan2022_EN.pdf [lastet ned 5. januar 2022].

RSF, dvs. Reporters without Borders (u.å.). *Iraq*. Paris: RSF. Tilgjengelig fra <https://rsf.org/en/country/iraq> [lastet ned 5. januar 2022].

Rwanduzy, Mohammed (2020, 20. februar). Iraq protester death toll climbs to 528: IHCHR. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/20022020> [lastet ned 12. august 2021].

Shea, Joey & al-Hassani, Ruba (2021, 2. november). *Hate Speech, Social Media and Political Violence in Iraq: Virtual Civil Society and Upheaval*. Washington D.C.: The Tahrir Institute for Middle East Policy. Tilgjengelig fra <https://timep.org/commentary/analysis/hate-speech-social-media-and-political-violence-in-iraq-virtual-civil-society-and-upheaval/> [lastet ned 5. januar 2023].

Specia, Megan (2018, 29. september). A Social Media Star Is Shot Dead in Baghdad. Iraqis Fear a Trend. *The New York Times*. Tilgjengelig fra <https://www.nytimes.com/2018/09/29/world/middleeast/tara-fares-iraq-model-death.html> [lastet ned 14. desember 2022].

U.S. Department of State (2020, 11. mars). *Country Reports on Human Rights Practices 2019 – Iraq*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/03/IRAQ-2019-HUMAN-RIGHTS-REPORT-1.pdf> [lastet ned 26. november 2020].

UNAMI, dvs. United Nations Assistance Mission for Iraq (2020, 23. mai). *Demonstrations in Iraq: 3rd update*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/3rd%20Update%20on%20Demonstrations%20-%20Abductions_23%20May%202020.pdf [lastet ned 12. august 2021].

UNAMI, dvs. United Nations Assistance Mission for Iraq (2021, mai). *Update on Demonstrations in Iraq: Accountability for Human Rights Violations and Abuses by Unidentified Armed Elements*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNAMI_Report_Accountability_for_Human_Rights_Violations_and_Abuses_300521.pdf [lastet ned 10. august 2021].

Muntlige kilder

Redaksjonen i al-Mada (2022). Intervju i Bagdad, 29. mars.

© Landinfo 2023

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.